

# Kaupunki ja osalliseksi tuleminen

Piia Pentti

**Vallitsevassa osallisuuspuheessa osallisuus mielletään usein osallistumisen synonyymiksi eikä ihmisten arkiympäristöjen merkitystä osallisuudelle ymmärretä vielä riittävästi. Tässä artikkelissa avaan uuden näkökulman osallisuuteen tarkastelemalla kaupunkiympäristössä toteutuvaa osallisuutta yksilön toiminnan sijaan moniaineksisena sommittumana. Analysoin artikkelin aineistona olevaa videoitua yhdessäkuljeskelua kehittämäni osallisuussommittuman käsitteen avulla. Osallisuussommittuman käyttäminen analyysissa mahdollistaa osallisuuden arjen, vuorovaikutuksen ja tapahtumallisuuden huomioimisen. Sommittuma-analyysi ei korvaa perinteisiä, kaupunkisuunnittelussa hyödynnettyjä osallistamisen tapoja, mutta voi täydentää niitä ja auttaa tekemään niistä tasa-arvoisempia.**

*Asiasanat: osallisuus, sommittuma, yhdessäkuljeskelu, kaupunkitutkimus*

## Johdanto

Osallisuus on ajankohtainen keskustelunaihe. Sen edistämistä tavoitellaan lukuisissa hankkeissa ja sen toteuttamisesta on säädetty lailla. Tutkimuksissa käsitteellä viitataan moniin erilaisiin ilmiöihin eikä sille ole englannin kielessä selkeää vastinetta (Virolainen, 2015). Osallisuudesta puhutaan niin aktiivisen kansalaisuuden, aktivoinnin kuin yhdenvertaisten palveluiden yhteydessä. Toisaalta osallisuuspuheessa painottuvat merkityksellisyys ja mahdollisuudet, minkä lisäksi siihen liitetään demokratian sekä ihmisoikeuksien kaltaisia käsitteitä. (Steel & Koskinen-Koivisto, 2019; Maunu & Kiilakoski, 2018; Nivala & Ryyänen, 2013.) Yksilön osallisuutta poliittisiin, sosiaalisiin, taloudellisiin, juridisiin ja kulttuurisiin yhteiskunnan osa-alueisiin on korostettu esimerkiksi kansalli-

siin opetussuunnitelmiin sisältyvässä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksessa (Kasa, 2019). Antropologit Aline Gubrium ja Krista Harper (2013, s. 29) ovat kirjoittaneet jopa ”osallistavasta käänteestä”, jonka he ajoittavat 2000-luvun ensimmäiselle vuosikymmenelle.

Kaupunkitutkimuksen kontekstissa osallisuudella tarkoitetaan usein asukkaiden osallistumista kaupunkikehittämiseen. Osallisuutta on tarkasteltu niin hallinnon pyrkimyksinä osallistaa kaupunkilaisia näiden asuin- ympäristöjä koskevaan päätöksentekoon kuin asukkaiden omaehtoisena ja itseorganisoituvana ruohonjuuritason toimintana. (Anttiroiko ym., 2003, s. 154–156; Rättilä & Rinnes, 2017, s. 100–101; Mäenpää & Faehnle, 2017; Bäcklund ym., 2017, s. 5–9; Vahtikari ym., 2021.) Yhteistä näille näkökulmille on osallisuuden ymmärtäminen toimintaan osallistumisena. Osallisuuden ja osallistumisen käsitteet näyttävät usein synonyymeinä (ks. myös Virolainen, 2015, s. 12). Kun osallisuus ymmärretään yksilön toimintana, saatetaan syitä esimerkiksi työttömyyden kaltaisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin etsiä yksilöistä, ei niistä ympäristöistä ja rakenteista, joissa tuo osattomuus tulee olevalsi (ks. esim. Beresford, 2001, s. 500; Ferguson, 2007 s. 394). Paradigmaan kriittisesti suhtautuvien tutkijoiden tavoin ymmärrän osallisuuden olevan osallistumista laajempi käsite, joka pitää sisällään monensuuntaista vuorovaikutusta, toimijuutta ja olemista (Biesta, 2006; Turja & Vuorisalo, 2017; Matthies, 2017).

Ihmisten arjen elinympäristöjen merkitystä osallisuudelle ei ymmärretä vielä riittävästi, ja uusia näkökulmia osallisuuteen on peräänkuulutettu niin asiantuntijoiden kuin tutkijoiden toimesta (THL, 2020). Suppeaa osallisuuskäsitystä ovat haastaneet tutkimukset, jotka ovat osoittaneet osallisuuden olevan yhteydessä esimerkiksi sosioekonomisiin tekijöihin, koettuun terveydentilaan, psyykkiseen hyvinvointiin, yksinäisyyteen sekä päätöksenteon järjestelmien, palveluiden ja yhteisöjen tasa-arvoisuuteen (Närhi ym., 2013, s. 116). Kaikkiin näistä ei yksilö voi omalla toiminnallaan vaikuttaa. Koska osallisuus syntyy yhteistoiminnassa ihmisen ja tämän sosiomateriaalisen arkiympäristön kanssa, on tärkeää pyrkiä analysoimaan osalliseksi tulemisen mahdollisuuksia ja estäviä tekijöitä sekä ympäristöissä että ihmisissä.

Tässä artikkelissa tarkastelen kaupunkiympäristössä toteutuvaa osallisuutta tulemisena. Tulemisen (devenir) ontologia perustuu ranskalaisen filosofin Gilles Deleuzen (2004) ajatteluun, jossa olemassaolo ymmärretään jatkuvana tulemisena, muutoksena ja liikkeenä. Analysoimalla osallisuutta yksilön toiminnan sijaan tapahtumana, osalliseksi tulemisena, hälvennän yksilön kuviteltua omalakisuuksia ja tutkin, millaisissa sosiomateriaalisissa sommittumissa kaupunkilaisten osallisuus voi tulla mahdolliseksi. Ymmärrän osallisuuden jatkuvasti kehkeytyvänä, moniaineksisena paikkaan ja yhteisöön

kiinnittymisenä. Osalliseksi tuleva subjekti ei ole ympäristöstään irrallinen, vaan saa merkityksensä vasta asettuessaan vuorovaikutukseen toisten kappaleiden, kuten muiden ihmisten, materioiden, teknologioiden, kulttuurien ja perinteiden kanssa. Tulemisen ontologia kiinnittyy uusmaterialismiin, joka korostaa materiaalisuuden ja ruumiillisuuden merkitystä osana uutta tuotavaa prosessia (Hynninen, 2017, s. 46). Tulemisen ontologian avulla ymmärrän ja selitän osallisuutta yksilön toimintaa laajempina prosessina, joka kehkeytyy kaupunkiympäristössä läsnä olevien ihmisten, ympäristöjen ja materioiden vuorovaikutuksessa. Osallisuuden tutkiminen edellyttää siten paneutumista näiden aineiden välisiin kytköksiin.

Hyödynnän analyysissäni Deleuzen ja Guattarin (1984) kehittämää sommittuman<sup>1</sup> (eng. assemblage, ransk. agencement) käsitettä. Sommittumassa heterogeeniset, mutta keskenään tasa-arvoiset elementit kytkeytyvät toisiinsa ja tuottavat jotakin uutta (Deleuze, 2007). Kyse on elävästä kokonaisuudesta, jota luonnehtii sattumanvaraisuus ja epävarmuus. Sommittuma ei tee eroa erilaisten aineiden, kuten kulttuuristen, aineellisten, poliittisten, taloudellisten tai ekologisten välillä. Myös ihminen on sommittuman yksi aines muiden joukossa. Olennaista sommittuman ontologiassa onkin toimijuuden laajeneminen ihmisiltä sommittumaan. (Smart & Smart, 2017; Braidotti, 2013.) Sommittuma ei tarkastele asioiden alkuperää tai lopputulosta vaan sitä, miten ja miksi erilaiset ainekset kytkeytyvät toisiinsa (McFarlane, 2011, s. 652–653). Esittelen artikkelissani osallisuusommittuman käsitteen, jonka avulla osoitan, miten erilaiset kaupunkiympäristössä vaikuttavat elementit kytkeytyvät toisiinsa ja mahdollistavat tilapäisesti kaupunkilaisen osalliseksi tulemisen. Kysyn, miten osallisuuden tarkastelu sommittumana muuttaa käsitystämme osallisuudesta.

## **Sommittuma ja osallisuuden moniaineksinen olemus**

Kaupunkiympäristöön kytkeytyvää ruumiillisuutta, ajallisuutta ja sosiokulttuurisia narratiiveja on tarkasteltu osana yksilön paikkasuhteen muotoutumista. Tim Ingold on käyttänyt kudelman (meshwork) käsitettä tarkastellessaan paikkojen, reittien ja niillä kulkemisen merkityksiä osana paikkasuhtetamme. (Suopajarvi, 2014, s. 334; Ingold, 2011, s. 148–154, 160.) Sarah Pink on puolestaan kehittänyt emplacement-käsitettä, joka korostaa ruumiin ja aistien merkitystä osana yksilön paikkasuhteen rakentumista. Pinkin mukaan paikan kokemisessa on kyse hetkessä elävien, kehollisten aistihavaintojen, historiallisten

---

<sup>1</sup> Käsite on suomennettu esimerkiksi sommitelmäksi, sikermäksi ja kehkeymäksi. Käytän sommittuman käsitettä kuvatakseni sitä sattumanvaraisuutta ja prosessiluonnetta, joka sommittumaan liittyy. Käsitteen kääntämisestä ks. esim. Snellmann, 2018, s. 30.

prosessien ja kulttuuristen narratiivien yhteenkietoutumasta. (Pink, 2011, s. 354.) Asukkaiden osallisuudesta puhuttaessa on kaupunkiympäristöön erottamattomasti kytkeytyvä materiaalisuus, monikerroksisuus ja -aistisuus jäänyt vähemmälle huomiolle.

Tässä artikkelissa testaan kehittämäni osallisuussommittuman käsitettä yhteen aineistoon. Artikkelin aineistona on Turun keskustassa syksyllä 2020 tekemäni yhdessäkuljeskelu, joka tallennettiin tutkimusosallistujan, ”Juhanin”, ylle puetulla laajakulmaisella videokameralla. Video on toiminut tämän artikkelin analyysissä keinona tarkastella, miten ruumiit ja muut materiaaliset objektit kohtaavat kaupunkiympäristössä ja osallistuvat yksilön osalliseksi tulemisen prosessiin.<sup>2</sup> Tavoitteeni ei ole luoda yleistettävää mallia osallisuuden toteutumisesta kaupunkiympäristössä, vaan tarjota näkökulma erään kaupunkilaisen osallisuussommittumaan ja tehdä näkyväksi sosiomateriaalisen kaupunkiympäristön ja osalliseksi tulevan yksilön välistä vuorovaikutusta. Tarkastelemalla artikkelin aineistona olevaa yhdessäkuljeskelua osallisuussommittuman käsitteen kautta pyrin ymmärtämään ja selittämään, miten Juhanin yksilöllinen ja elävä osallisuussommittuma kehkeytyy, millaisia aineksia siihen saattaa sisältyä sekä miten nämä ainekset asettuvat vuorovaikutukseen toistensa kanssa.

Vaikka pyrin haastamaan vallitsevalle osallisuuspuheelle ominaista ihmisiä ja yksilökeskeisyyttä, toimii ihminen tässä artikkelissa eräänlaisena ikkunana moniaineeksiseen sommittumaan. Tarkasteluni kohteena ei kuitenkaan ole ihminen vaan monensuuntainen vuorovaikutus yksilön ja tämän sosiomateriaalisen ympäristön kanssa. Artikkelini kytkeytyy humanistisissa tieteissä tapahtuneeseen affektiiviseen käänteeseen<sup>3</sup> (affective turn), joka on merkinnyt siirtymistä diskurssien ja tekstien tutkimisesta kohti ruumiillisuutta ja materiaalisia prosesseja (ks. esim. Salmela, 2017; Kolehmainen & Kinnunen, 2020). Hyödynnän analyysissäni erityisesti Deleuzen (1997) kirjoituksista kumpuavia ajatuksia affektista jatkuvassa liikkeessä olevana virtauksena, joka syntyy ruumiiden ja materiaalien objektien sommittumissa. Affekti (affect) voi kanavoitua esimerkiksi fyysisenä, biologisena, psykologisena, sosiaalisena, poliittisena tai tunteisiin liittyvänä muutoksena tai tilana.

---

**2** Artikkelini on osa etnologian väitöstutkimustani, jonka empiirinen aineisto on tuotettu Turussa ja Naantalissa vuosina 2018–2021 yhdessäkuljeskelemalla ja teemakirjoittamalla.

**3** Kyseessä ei ole käsitteellisesti, teoreettisesti ja metodologisesti yhtenäinen tutkimussuuntaus. Affektilla on useita määritelmiä riippuen tieteenalasta ja teoreettisesta viitekehystä. (ks. Spinoza, 1989; Massumi, 2002; Tomkins, 2008; Wetherell, 2012.)

## Yhdessäkuljeskelu aineistona ja menetelmänä

Käytän aineistonani Turussa syksyllä 2020 toteutettua yhdessäkuljeskelua, joka tallennettiin tutkimusosallistuja Juhanin ylle puetulla laajakulmaisella videokameralla. Aineisto sisältää 45 minuutin pituisen videon yhdessäkuljeskelusta. Vaikka videolle tallentuu vain osa maisemasta, on sen avulla mahdollista analysoida tutkimusosallistujan ja kaupunkiympäristön välistä vuorovaikutusta yksityiskohtaisemmin kuin pelkän äänitteen tai muistiinpanojen avulla. Äänitteen tai siitä tehdyn litteraation avulla tutkija ei esimerkiksi tavoita sitä, minkä tutkimusosallistuja jättää sanomatta, mutta ilmaisee muilla ruumiillisen viestinnän keinoilla. Tallentamalla yhdessäkuljeskelun videolle pystyin paitsi jälkikäteen analysoimaan videolle tallentunutta vuorovaikutusta myös olemaan täysin läsnä kuljeskelun aikana. Esittelen seuraavaksi yhdessäkuljeskelun metodologisia lähtökohtia ja erityispiirteitä tiedon tuottamisen menetelmänä sekä avaan aineistona olevan videoidun yhdessäkuljeskelun toteutusta.

Havainnoimalla kaupunkiympäristöä voimme saada arvokasta tietoa siitä, mitä tutkimuskohteemme tekee tai mitä siinä tapahtuu. Tämä tieto yksin ei kuitenkaan paljasta meille, miten kaupunkilaiset kokevat ja käsittävät omaa asuinympäristöään. Kaupunkilaisten paikkoihin liittämiin kokemuksiin pääsemme käsiksi haastattelemalla, mutta tällöinkin haastateltavan käytävissä olevat kerronnan muodot sekä itse haastattelutila(nne) voivat toimia tiedonmuodostamista rajoittavina tekijöinä. Erottamalla haastateltavan tämän arkisesta ympäristöstä ja rutiineista jäävät kaupunkiympäristön affektiivisuuden kannalta olennaiset, mutta vaikeasti sanallistettavat aistihavainnot, ruumiilliset käytännöt, keholliset tuntemukset ja arkipäiväiset asiat usein tavoittamatta. (Kusenbach, 2003, s. 459–462.)

Ihmisten arkisiin ympäristöihin liittämiä muistoja, kokemuksia, tapoja ja tunteita tarkasteltaessa käyttökelpoiseksi menetelmäksi on osoittautunut haastattelua ja havainnointia yhdistävä yhdessäkuljeskelu<sup>4</sup>. Yhdessäkuljeskelussa tutkija kulkee tutkimusosallistujan kanssa tämän valitsemalla arkisella reitillä samalla kuunnellen, kysellen ja havainnoiden tämän toimintaa (Kusenbach, 2003, s. 463). Kävelyn rytmisyys ja fyysisyys luovat hyvät edellytykset vapautuneelle keskustelulle (Jokinen, Mäkinen & Asikainen, 2010, s. 255), ja tutussa maisemassa kuljeskelu käynnistää tutkimusosallistujassa muistamisen ja kertomisen tapahtumia (Asikainen & Mäkinen, 2013; Aula, 2018; Ojanen, 2018). Kävelyllä on kaupunkitutkimuksessa pitkät perinteet. Jo 1950-luvulla situationistit tekivät *dérive*-kävelyitä, joiden aikana he ajelhtivat kaupungissa mielen

---

<sup>4</sup> Margarethe Kusenbachilta peräisin oleva go-along interview on suomennettu myös kanssakulkemiseksi (ks. esim. Suopajarvi, 2010) ja kanssakävelyksi (ks. esim. Ojanen, 2018).

liikkeitä seuraten ja tekivät havaintoja kaupunkiympäristön ominaisuuksista sekä omasta sisäisestä maailmastaan (ks. erityisesti Debord, 1958). Viime vuosina kävelystä on tullut suosittu tapa tehdä etnografista ja yhteiskuntatieteellistä arjen tutkimusta (Korjonen-Kuusipuro & Kuusisto-Arponen, 2017, s. 8). Esimerkiksi etnologi Tiina Suopajarvi (2014) on käyttänyt yhdessäkuljeskelumenetelmää kuvatessaan yksilön paikkasuhteen monimutkaisuutta.

Valtaosa siitä tiedosta, jota kaupunkilainen on muodostanut omasta asuin- ympäristöstään, on hiljaista ja kehollista tietoa, joka tulee esiin erilaisissa arjen käytännöissä ja oleskelun muodoissa. Tällaisen tiedon tavoittaminen edellyttää tutkijalta kykyä ja herkkyyttä lukea tutkimusosallistujassa yhdessäkuljeskelun aikana ilmeneviä affektiivisia reaktioita, jotka voivat ottaa muodon niin tunteina, kehonkielenä kuin vaikkapa eleinä. Yhdessäkuljeskelun aikana annoin Juhanin puheen viipyillä, vaellella ja siirtyillä vapaasti aiheesta toiseen. Pysin vaikuttamaan Juhanin puheeseen ja kävelyn rytmiin mahdollisimman vähän, jotta omien ennako-oletusteni sijaan tiedon muodostumista ohjaisivat kaupungissa oleskelun tutkimusosallistujassa herättämät keholliset ja aistimukselliset kokemukset, muistot ja ajatukset. Palvelumuotoilunkin parissa työskennellyt Juhani heittäytyi rohkeasti yhdessäkuljeskeluun, ja tilanne muotoutui nopeasti hyvin vapaamuotoiseksi.

Juhani valikoitui tutkimusosallistujaksi vastaamalla Postikorttien Turku-Facebook-ryhmässä jakamaani kutsuun. Toivoin kutsulla tavoittavani Turun keskustassa arkeaan elävän kaupunkilaisen. Ohjeistin Juhania suunnittelemaan etukäteen noin 45 minuuttia kestävän reitin, jolla kävelisimme ja jutustelisimme kaupunkiympäristön nostattamista ajatuksista. Kerroin olevani kiinnostunut hänen kokemuksistaan, näkemyksistään, toiveistaan ja huolistaan Turun keskustaan liittyen. En tiennyt etukäteen Juhanin suunnittelemaa reittiä, hänen kokemusmaailmansa kannalta merkittäviä ympäristön elementtejä tai arkisia käytäntöjä. Juhanin kysyessä ajoittain ohjeita kehotin häntä kertomaan vapaasti niistä asioista, joita kaupunkiympäristössä oleskelu hänessä siinä hetkessä herätti. Kuljeskellessamme osoitin maastosta muutamia kohteita ja kyselin Juhanin ajatuksia näistä. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan, millaisista aineksista Juhanin osallisuussommittuma kehkeytyy ja miten nämä ainekset asettuvat vuorovaikutukseen.

## **Kuljeskellen kiinni osallisuussommittumaan**

Tapasimme Juhanin ehdotuksesta Piispankadulla, missä viipyilimme hetken. Juhani halusi kertoa, miksi hän oli valinnut juuri tämän osan kaupungista tapaamispaikaksemme. Paluumuuttajaksi itseään kuvaileva Juhani kertoi viettäneensä lapsuus- ja nuoruusvuotensa Turussa, mutta asuneensa työnsä

puolesta pitkään pääkaupunkiseudulla. Erityisesti Piispankadulla ympärillemme avautuva kaupunginosa vanhoine yliopisto-, teollisuus- ja asuinrakennuksineen on Juhanielle erityinen osa kaupunkia, joka kutsui oleskelemaan:

*“Ennen kun lähdetään tonne sateeseen niin miks mä valitsin tän paikan. Tota siis mun tausta on se et mä oon syntynyt Turussa, kasvanu, käyny koulut tossa Hankenilla ja tota sen takia tää ympäristö on mulle niin kun sellanen hyvin tuttu ja sanoisko myöskin sellanen rakas tää kulma kaupunkia.”*

Juhanin määrätietoiset askeleet kertoivat ympäristön olevan hänelle tuttu ja moneen kertaan kuljettu. Tutussa ympäristössä kuljeskelussa muistot, aistihavainnot, keholliset tuntemukset ja tunteet kytkeytyivät osaksi Juhanin osallisuussommittumaa ja synnyttivät affektiivisia reaktioita. Yhdessäkuljeskelun aikana Juhanin muistelemat, lapsuudessa ja opiskeluvuosina koetut ilon, vapauden ja huolettomuuden kokemukset ilmenivät kerronnan lisäksi ruumiillisesti niin katseessa, eleissä, ilmeissä kuin vartalon asennoissa ja kehon liikkeissä, erityisesti pysähdyksissä. Videolle tallentuneiden pysähdysten perusteella Juhani vaikutti suunnitelleen reitin siten, että kulkisimme tiettyjen, hänen elämänhistoriansa kannalta tärkeiden paikkojen ohi. Tällaisiin paikkoihin hakeutumista saattaa ohjata subjektin halu kokea myönteisiä emotionaalisia ja affektiivisia tuntemuksia, kuten nostalgiaa tai tunnetta ajallisesta jatkuvuudesta (ks. Endensor, 2012, s. 1111–1115; Rose ym., 2010; Tolia-Kelly, 2006). Subjektilla on tällöin jonkinlainen ennako-olettaisuus tai tieto siitä, miten kyseinen paikka häneen vaikuttaa. Toisinaan Juhani vaikutti pysähtyvän spontaanisti, kun kaupunkiympäristön herättämät keholliset ja aistimukselliset tuntemukset vaikuttivat häneen. Pysähdyksiä tapahtui, kun Juhani halusi kertoa enemmän jostakin paikasta tai siihen liittyvistä muistoista. Muistoilla oli kyky pysäyttää kaupunkitilan läpi liikkuva keho.

Kuljeskelun rytmit auttavat meitä ymmärtämään yksilön näkökulmasta tärkeitä, kaupunkien rakenteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja valtaan liittyviä kytkentöjä (Vergunst, 2010, s. 378–379). Piispankadun jälkeen seuraava mielenkiintoinen pysähdys tapahtui Aurajoen ylittävällä Tuomiokirkkosillalla, missä Juhani seisahtui sillankaiteen äärelle ja käänsi kehonsa ja katseensa kohti joen alajuoksua. Keskustan halkaiseva Aurajoki on hallitseva elementti Turun kaupunkimaisemassa, mikä kuvastuu kaupunkilaisten tavassa kuvailla jonkin paikan sijaintia ”täl pual” tai ”tois pual jokke”. Vaikka affekti ei sijaitse objektissa, se voi materialisoitua tai välittyä materiaalisesti. Katsellessamme sillalta jokea Juhani kertoi Tuomiokirkkosillalta kaupunkilautta Förille ulottuvan jokirannan alueen olevan hänelle erityisen mieluisa ja tuttu osa kaupunkia. ”Mulle Turku on joki.” Juhani kertoili talvella joen jäällä ”lumihangessa



**KUVA 1** Sillalta käsin Juhanin muistojen jokiranta on mahdollista nähdä ja kokea yläpuolelta.

tai sohjossa” taitetuista matkoista ja koulupäivien jälkeisestä kaupungilla oleskelusta ystävien kanssa. Sillalta käsin Juhanin muistojen jokiranta oli mahdollista nähdä ja kokea yläpuolelta. Toisin kuin jalankulkutieltä käsin, missä puut ja rakennukset estivät näkyvyyden, sillalta oli mahdollista katsella kauas ja hahmottaa jokiranta kokonaisuutena.

Kaupunkiympäristön materiaalisiin objekteihin, jokeen, katuihin, rakennuksiin ja reitteihin kytkeytyvät ja niiden herättämät vuosien saatossa kumuloituneet muistot ovat osa Juhanin osallisuussommittumaa. Yhdessäkuljeskelussa kykenin hahmottamaan tutkimusosallistujan ja kaupunkiympäristössä läsnä olevien ei-inhimillisten toimijoiden välille kehkeytyviä rihmastomaisia kytköksiä, joiden läpi virtaava affekti tuottaa osallisuutta. Materiaalisuuden ja ruumiillisten kokemusten, kuten jäällä kuljettujen koulumatkojen muistelu toi kokemuksen eläväksi osaksi yhdessäkuljeskelua. Sommittuman läpi virtaava affekti muodosti yhteyden Juhanin jokirantaan kytkeytyvien muistojen ja nykyhetken välille. Vaikka Juhanin osallisuussommittumassa kaupunkiympäristöön kytkeytyvät muistot ja menneisyys toimivat osallisuutta tuottavina elementteinä, on osalliseksi tulemisessa kyse aina yksilöllisestä prosessista. Paikkaan liittyviä affektiivisiä reaktioita ja kiinnittymisen koke-



muksia voi muodostua lyhyessäkin ajassa, mutta Juhanin sommittumassa olennaista ovat paikassa vietetty aika ja siitä seuranneet muistot.

Kaupunkiympäristöön kytkeytyvien muistojen lisäksi Juhanin reittivalintaan, liikkeisiin, pysähdyksiin ja kerrontaan vaikutti jonkinlainen ennakkoolettamus siitä, mitä tutkija haluaa kuulla. Juhani tunnisti yhdessäkuljeskelun vaikuttavan hänen tapaansa tarkastella tuttua kaupunkiympäristöä. ”Et ei nähdä asioita mut sit kun tulee vieras ja kattoo niin sit yhtäkkiä huomaakin että toi on tollanen tai tässä on joku asia näin hyvin tai huonosti.” Juhanin toteamus kuvaa, kuinka sommittumassa tapahtuvat uudet kytkennät voivat tuottaa jotakin odottamatonta. Juhanin osallisuussommittuma muuttui, kun siihen kytkeytyivät tuntematon tutkija, Juhanin ylle puettu, rintakehän päällä tuntuva kamera sekä tietoisuus siitä, että kuljeskelun aikana videolle tallentuva kuva ja kerronta päätyisivät tutkijan analysoitaviksi. Vaikka yhdessäkuljeskelussa on havainnoinnin ja perinteisen haastattelun tavoin kyse osin keinoitekoisesta tapahtumasta, antaa se paremman mahdollisuuden tarkastella yksilön vuorovaikutusta tämän sosiomateriaalisen arkiympäristön kanssa.

Tuomiokirkkosillalta jatkoimme matkaa seuraten jokirantaa. Yhdessäkuljeskeluun osallistuminen oli luontevaa Juhanille, joka kertoi kävelevänsä kaupungilla päivittäin joko yksin tai puolisonsa kanssa. ”Me kävellään kun lähdetään asioille, me kävellään ihan niinku tämmösessä liikuntamielessä ja happihyppelymielessä.” Monet ydinkeskustassa asuvalle Juhanille tärkeät paikat sijaitsivat kävelyetäisyyden päässä, arkisten kulkureittien yhteydessä ja tarjoavat mieluisan ympäristön flaneeraamiseen. Yhdessäkuljeskelun aikana hän osoitti niistä joitakin katukuvasta. ”Tuossa on suosikkiravintola tossa. Siellä käydään joka perjantai.” Juhanin mukaan tällaiset paikat ovat hänen arjessaan ”semmosii niinku käsitteitä”. Puheessaan Juhani tuotti reitin varrelle sijoittuvat palvelut, kuten ravintolat, kahvilat ja kaupat osaksi osallisuussommittumaansa. Arkiympäristön tarjoamien palveluiden kautta Juhanin osallisuussommittumaan kytkeytyy edelleen joukko sosiaalisia käytäntöjä, kuten puolison kanssa perjantaisin ravintolassa nautittava lounas sekä arvostuksia, kuten eloisa ja dynaaminen kaupunkikulttuuri.

Juhanin arkiympäristö tarjoaa monia aineksia ja kytkentöjä, jotka mahdollistavat ja tukevat hänen osalliseksi tulemistään. Juhanin arkiympäristö edustaa monelta osin etuoikeutetun kaupunkilaisen ympäristöä ja vastaa Jeff Speckin (2012, s. 11) kuvausta käveltävästä kaupunkiympäristöstä. Kuljeskelun aikana hahmottui ympäristö, jossa palvelut ovat saavutettavissa jalan ja paikasta toiseen siirtyminen on turvallista, helppoa ja mukavaa. Juhanin arvostamat historialliset rakennukset, torialueet, kahvilat ja kaupat tarjoavat virikkeitä, tai kuten Juhani asiaa kuvaili, ”elämää”. Nämä sosiomateriaalisen

ympäristön ainekset ovat Juhanin osallisuussommittumassa niin tärkeitä, että niiden välillä tapahtuvat katkokset, kuten palveluiden tai kaupunkikulttuurin kuihtuminen, muuttaisivat Juhanin osallisuussommittumaa radikaalisti. “Elikkä Turku ei olis se kaupunki millainen se nyt on ja mihin ehkä mekään oltais palattu jos ei täällä olis (...) tämmöstä niinkun elämää täs kaupungissa.” Yhteen sommittuessaan näillä aineksilla, kaupunkikulttuurilla, palveluilla, turvallisilla kaduilla, puolisoiden yhteisillä perinteillä, oli kyky asettaa ihmiskeho liikkeeseen, kutsua kävelemään, oleskelemaan ja jopa asumaan.

Kaupunkiympäristön materiaalien ja sosiaalisten elementtien kytkeytyminen osaksi Juhanin osallisuussommittumaa edellytti subjektilta toimintakykyä. Turvalliset kadut tai tieto niiden olemassaolosta eivät yksin tuota osallisuutta, vaan osallisuus tulee olevaksi, kun subjekti ja katu asettuvat vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Juhanin oli koettava kaupungin kadut jaloillaan ja painettava kehomuistiinsa niiden muodostamat verkostot. Vastavuoroisesti katuverkosto ohjasi Juhanin askeleita ja reittivalintoja kaupunkiympäristössä. Toimintakyky on tästä huolimatta vain yksi osa Juhanin osallisuussommittumaa, joka tulee olevaksi, kun subjektin toimintakyky kytkeytyy kaupunkiympäristön aineellisiin ja aineettomiin elementteihin. Toimintakyvyn lailla myös kaupunkikeskustassa asumisen ja palveluista nauttimisen mahdollistavat sosioekonomiset tekijät ovat olennainen osa Juhanin osallisuussommittumaa. Vaikka arjen toimintakyky tai sosioekonomiset resurssit eivät nousseet yhdessäkuljeskelun aikana keskusteluun, korostuu niiden merkitys, kun Juhanin osalliseksi tulemista tarkastellaan sommittumana. Kun osallisuus ymmärretään toiminnan sijaan tapahtumana, yksilöllisyys sekä vuorovaikutteisuus olosuhteiden, kehon sekä mahdollisuuksien ja rajoitteiden välillä korostuvat. Sommittuman ontologia ohjaa kiinnittämään huomion toimintakyvyn ja luokan kaltaisiin tekijöihin, mutta karttaa yksinkertaistettuja, redusioivia tulkintoja kohteesta (King & Dovey, 2013, s. 1024). Sen sijaan, että tutkimuskohdetta tulkitaan osiensa summana, keskiöön nousevat asioiden väliset suhteet ja niiden muutokset.

Jatkoimme kuljeskelua kohti Aurajoen alajuoksua Juhanin kertoillessa kaupunkiympäristöön liittyvistä kokemuksistaan. Yhdessäkuljeskelun aikana Juhanin osallisuussommittumaan kytkeytyi puolison lisäksi myös muita ihmisiä tämän kertoillessa paikkoihin liittyvistä, ystävien, perheen ja muiden kaupunkilaisten kanssa jaetuista käytännöistä ja perinteistä. Juhanille erityisen tärkeä kaupunkiympäristöön kiinnittyvä perinne on jokakeväinen vapun aloitus Vartiovuorella entisten opiskelutovereiden kanssa. Vartiovuorenmäki on toiminut erityisesti ruotsinkielisten ylioppilaiden vapunviettopaikkana vuodesta 1925. Juhanin osallisuussommittumassa Vartiovuorenmäki, vap-



**KUVA 2** Aurajoen läheisyydessä sijaitseva Vähätori palveluineen ja historiallisine rakennuksineen lukeutuu Juhaniin mielipaikkoihin.

puperinteet, opiskelutoverit ja muut ihmiset sommittavat yhteen. Sommittuman läpi virtaavalla affektilla on kyky kiinnittää Juhani hänelle tärkeään ruotsinkielisten vapunjuhlijoiden kuviteltuun yhteisöön ja ajalliselle jatkumolle. Juhaniin osallisuussommittumassa yhdistyvät mikro- ja makrotasot, yksityinen ja julkinen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Siihen vaikuttavat samanaikaisesti niin vapun kaltaiset kansalliset ja paikalliset perinteet kuin yksittäiset pienet tapahtumat, kuten ystävien tapaaminen. Sommittuman ontologia voi auttaa ymmärtämään yksilön osallisuutta monella tasolla.

Yhdessäkuljeskelun aikana Juhani kertoi kuuluvansa Facebook-ryhmään, jossa palvelun käyttäjät jakavat ”vanhoja kuvia, (...) semmosia tunnistettavia [paikkoja] ja tarinoita” Turusta. Ryhmässä kuvien kommentit täyttyvät usein ryhmäläisten omakohtaisista, kuvassa esiintyvään paikkaan tai tapahtumaan liittyvistä muisteluista, joiden kautta kaupunkiympäristön affektiivisuus vahvistuu, välittyy ja tulee jaetuksi. Ryhmässä jaettavien kuvien, tarinoiden ja niiden ympärillä käytävien keskusteluiden kautta Juhani kiinnittyy laajempaan turkulaisten kaupunkikokijoiden ryhmään. Muistelun ohella ryhmässä keskustellaan kaupunkiympäristöstä, -suunnittelusta ja -kehittämisestä.

Ohitimme jokirannassa sijaitsevan Wäinö Aaltosen museon, kun Juhani viittasi kädellään vasemmalle. ”Siis tämäkin tässä.” Juhaniin äänestä kuului



**KUVA 3** Älypuhelimien avulla inhimillisen ja ei-inhimillisen välinen kohtaaminen, joka muuten jäisi yksityiseksi ja ohikiitäväksi, tulee ikuistetuksi, jaetuksi ja kommentoiduksi.

närkästys tämän osoittaessa likaista, ilmansaasteiden ja ajan värjäämää betoni-muuria. Hänen mielestään muuri oli särö muuten viehättävässä ympäristössä. "[T]odella tökerön näkönen." Juhani kertoi panneensa muurin huonon kunnan merkille eräällä kaupunkikävelyistään, ottaneensa siitä puhelimestaan kuvan ja jakaneensa kuvan kaupunkilaisten Facebook-ryhmässä. Juhani kuvailemassa tilanteessa likainen muuri, kaupunkitilan läpi kulkeva keho, älypuhelin, Facebook-ryhmä ja siihen yhteydessä olevat ihmiset sommittuivat tilapäisesti yhteen ja vaikuttivat Juhaniin. Sommittuman läpi virtaava affekti näyttäytyi Juhaniin kaupunkitilan haltuun ottamisena ja siitä huolehtimisena. Osalliseksi tulemisen näkökulmasta merkityksellistä ei ole likainen muuri, sen äärellä pysähtyvä ihminen tai kokemusten jakamisen mahdollistava teknologia, vaan niiden väliset kytkökset ja se, mitä ne yhdessä tuottavat: älypuhelimien avulla inhimillisen ja ei-inhimillisen välinen kohtaaminen, joka muuten olisi jäänyt yksityiseksi ja ohikiitäväksi, tuli ikuistetuksi, jaetuksi ja kommentoiduksi.

Kaupunkiympäristön rosoisuus ei johtanut Juhaniin osallisuussommittuman purkautumiseen. Päinvastoin likaisen muurin kaltaisilla häiriötekijöillä oli kyky kiinnittää Juhani paikkaan ja yhteisöön. Kuljeskelumme aikana Juhani osoitti muurin lisäksi kaupunkiympäristöstä muita elementtejä, kuten jul-

kisen liikenteen solmukohtia, karuja katuja ja virikkeettömiä puistoja, jotka herättivät hänessä tyytymättömyyttä. Tyytymättömyys ei kuitenkaan rajoittanut tai heikentänyt Juhania jo entuudestaan vahvaa osallisuussommittumaa, vaan kannusti tätä visualisoimaan mielessään vaihtoehtoisia kaupunkiympäristöjä, kuten puiden reunustamia katuja sekä olohuoneenomaisia puistoja. Kaupunkitila kutsui Juhania huolehtimaan siitä, ja Juhani vastasi tähän kutsuun viestimällä havaitsemistaan epäkohdista muille kaupunkilaisille, kaupungin viranhaltijoille<sup>5</sup> ja hänen kanssaan kuljeskelevalle tutkijalle. Sommittumissa tapahtuvat uudet kytkennät voivat tuottaa uusia ja yllättäviä lopputuloksia, kuten kaupunkilaisen mielessä eläviä kuviteltuja kaupungeja. Juhania ja muurin välinen kohtaaminen osoittaa, etteivät sommittumissa vaikuttavien erilaisten elementtien väliset kytkökset ole aina harmonisia. Mielenkiintoista osallisuuden näkökulmasta on näiden elementtien välinen uutta luova vuorovaikutus ja kitka.

## Tulokset

Tässä artikkelissa olen ymmärtänyt osallisuuden yksilön toiminnan sijaan moniaineksisena prosessina sekä hahmotellut, millaisissa tapahtumissa ja kohtaamisissa yksilön osallisuus tulee olevaksi. Kaupungilla kulkeva tutkimusosallistuja asettuu osaksi monimutkaisia sommittumia, joihin osallistuu rakennusten ja ihmiskehojen kaltaisia materiaalisia objekteja ja aineettomia toimijoita, kuten sosiaalisia käytäntöjä, perinteitä ja yhteisöjä. Juhania osallisuussommittumaan kytkeytyvät esimerkiksi keskustan ravintolat, vappuperinteet, muistot ja muut kaupunkilaiset. Tutkimusosallistuja kertoi myös älypuhelimien käytöistä, jotka luovat uusia kytkentöjä näiden sommittumassa vaikuttavien elementtien välille ja syventävät yksilön osallisuutta. Juhania osallisuus näyttäytyi paitsi kykynä tulla kaupunkiympäristön vaikuttamaksi, myös kykynä vaikuttaa siihen. Tutkimusosallistujan kohtaama likainen, ilmansaasteiden värjäämä muuri ei vain harmittanut Juhania vaan sai tämän toimimaan. Taustalla on yksilön kokemus siitä, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua. Kohtaaminen osoittaa, että vaikka osallisuus ei ole toimintaa, voi osallisuuden kokeminen kaupunkiympäristöstä olla edellytys toimintaan osallistumiselle. Tarkastelemalla osallisuutta sommittumana, voimme oppia ymmärtämään ja edistämään osallisuutta tavalla, joka kytkeytyy paremmin asukkaiden moninaiseen ja muuttuvaan arkitodellisuuteen.

Osallisuussommittuma voi auttaa lähestymään asukkaiden arjessa vaikuttavia, herkästi piiloon jääviä tapahtumia ja tilanteita, jotka tukevat tai heiken-

---

<sup>5</sup> Juhani kertoi käyttäneensä esimerkiksi kaupungin sähköistä palautepalvelua.

tävät yksilön osalliseksi tulemista. Esimerkiksi Juhanin osallisuussommittumassa toimintakyky on olennaisessa osassa ja vaikuttaa siihen, minkälaisia suhteita subjekti voi materiaalisen kaupunkiympäristön kanssa muodostaa. Juhanin kuljeskelu ei ole mahdollista kaikille, sillä tutkimusosallistujan kanssa kulkemani reitti ei ole esteetön. Esimerkiksi Juhanille kuljeskelemaan kutsuva, historialliseen kaupunkiympäristöön kuuluva mukulakiveys saattaa olla pyörätuolia käyttävälle kaupunkilaiselle osallisuutta heikentävä tekijä. Se, mikä on osallisuutta vahvistavaa yhdelle, ei välttämättä ole sitä toiselle. (Ks. myös Talvensuu, 2021.)

Tavoitteeni ei ole ollut luoda yleistettävää mallia osallisuuden toteutumisesta kaupunkiympäristössä vaan tarjota näkökulma erään kaupunkilaisen yksilölliseen ja elävään osallisuussommittumaan. Osallisuussommittuman käyttäminen analyysissä on mahdollistanut osallisuuden arjen, vuorovaikutuksen ja tapahtumallisuuden huomioimisen. Osallisuussommittuman avulla olen kyennyt tavoittamaan ja tarkastelemaan paikkojen, reittien, liikkeen ja aistihavaintojen merkitystä osana osallisuuden kehkeytymistä. Osallisuussommittumassa vaikuttavien elementtien välisiä rihmastoja seuraamalla olen pystynyt ymmärtämään ja selittämään osalliseksi tulemisen prosessia sellaisissa konteksteissa, joissa se ei ole ilmiselvää tai tutkijan ennalta määrittämää.

Osallisuussommittuma voi avata sekä käsitteellisellä että käytännöllisellä tasolla uudenlaisia ja hienojakoisempia mahdollisuuksia osallisuuden ymmärtämiselle. Sommittuma-analyysi ei korvaa perinteisiä, kaupunkisuunnittelussa hyödynnettyjä vuorovaikutuksen ja osallistumisen tapoja, mutta se voi täydentää niitä ja auttaa tekemään niistä tasa-arvoisempia. Nykyisin kaupunkisuunnittelussa käytetyillä osallistavilla menetelmillä onnistutaan usein tavoittamaan ne asukkaat, jotka ovat jo entuudestaan aktiivisia ja aloitteellisia (ks. esim. Kumpulainen & Husu, 2020, s. 28). Niiden asukkaiden tavoittaminen, jotka eivät yleensä osallistu kaupunkisuunnitteluun, on vaikeaa, mutta ei mahdotonta. Helsingin kantakaupungin kehittämistä tarkastelleen Saana Rossin (2019, s. 38) mukaan tässä onnistutaan parhaiten silloin, kun kaupunkisuunnittelijat kykenevät tukemaan hankkeita, jotka ovat asukkaista itsestään lähtöisin.

Kaupunkisuunnittelussa asukkaita pyritään usein osallistamaan yksittäisten kaavoitushankkeiden yhteydessä. Tämän lisäksi olisi kaupunkilaisten osallisuutta mielekäästi tarkastella jatkuvana, arkisena tapahtumana ja kokemusten syntymisen prosessina. Kaupunkisuunnittelussa hyödynnettävät yksittäiset osallistamisen prosessit jäävät irrallisiksi, jos arjen osallisuutta ei ymmärretä riittävästi. Osallisuuden ja aidosti yhdenvertaisen kaupunkisuunnittelun näkökulmasta on siten tärkeää, että pyrimme ymmärtämään niiden

kaupunkilaisten kokemusmaailmoja, joita nykyiset osallistavat menetelmät eivät tavoita. Osallisuussommittuma tarjoaa tähän yhden työkalun.

## Kiitokset

Kiitän rakentavista ja täydentävistä kommenteista Yhdyskuntasuunnittelun toimituskuntaa ja anonyymejä vertaisarvioitsijoita sekä kollegoitani Kristian Lindroosia ja Heikki Rosenholmia. Erityiskiitos kollegalleni Taru Talvensuulle sekä väitöskirjani ohjaajille Pia Olssonille ja Tiina-Riitta Lapille teoreettisista ja metodologisista keskusteluista. Artikkelini on osa Turun vanhankaupungin kulttuuriperintö unelmina, taistelutantereena ja urbaani ympäristönä -hanketta. Kiitän professori Visa Immosen johtamaa tutkimusryhmää sekä Turun kaupungin kaupunkitutkimusohjelmaa tämän tutkimuksen mahdollistamisesta. Suurimman kiitoksen osoitan ”Juhanille”, jota ilman tämä artikkeli ei olisi tullut olevaksi.

### Lähteet

- Anttiroiko, A. & Haveri, A. & Karhu, V. & Ryyänen A. & Siitonen, P.** (2003). *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet*. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Aula, I.** (2018). Aistikävely kaupunkimaisemaan – yhteisen tilan kokemus ja joutomaiden polut. *Elore*, 25(1), 74–95. <https://doi.org/10.30666/elore.72816>.
- Beresford, P.** (2001) Service users, social policy and the future of welfare. *Critical Social Policy*, 21(4), 494–512.
- Biesta, G.** (2006). *Beyond Learning: Democratic Education for a Human Future*. Paradigm Publishers: Boulder.
- Biesta, G. & Lawy, R. & Kelly, N.** (2009). Understanding young people's citizenship learning in everyday life: The role of contexts, relationships and dispositions. *Education, Citizenship and Social Justice*, (4)5, 5–24.
- Bäcklund, P. & Häkli, J. & Schulman, H.** (2017). Lukijalle: kansalaisosallistumisen muuttuva kenttä. Teoksessa P. Bäcklund & J. Häkli & H. Schulman (toim.), *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere, 99–117.
- Debord, G.** (1958). *Theory of the Dérive*. Internationale Situationniste.
- Deleuze, G.** (1997). *Autiomaan: Kirjoituksia vuosilta 1967–1986*. Suom. A. Helle & V. Helmisaari & J. Porttikivi & J. Vähämäki. Helsinki: Gaudeamus.
- Deleuze, G.** (2004). *Difference and Repetition*. New York: Columbia University Press.
- Deleuze, G.** (2007). *Kriittisiä ja kliinisiä esseitä*. Suom. A. Helle & M. Hintsu & P. Sivenius. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Deleuze, G. & Guattari, F.** (1984). *Anti-Oedipus: Capitalism and schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Endensor, T.** (2012). Illuminated atmospheres: anticipating and reproducing the flow of affective experiences in Blackpool. *Environment and Planning D: Society and Space*, 30(6), 1103–1122. <https://doi.org/10.1068/d12211>.
- Ferguson, I.** (2007). Ingearing user choice or privatizing risk? The antinomies of personalization. *British Journal of Social Work*, 37(3), 387–403.
- Gubrium, A. & Harper, K.** (2013). *Participatory visual and digital methods*. Walnut Creek (Calif.): Left Coast Press Inc.
- Hynninen, A.** (2017). *Minä, lotta, vaimo, äiti. Kerronnan variaatio ja toimijuus aktiivikertojan muistelukerronnassa*. Turku: Turun yliopisto.

- Ingold, T.** (2011). *Being Alive. Essays on Movement, Knowledge and Description*. London: Routledge.
- Jokinen, A. & Mäkinen, K. & Asikainen, E.** (2010). Kävelyhaastattelu tapaustutkimuksen menetelmänä. *Sosiologia*, 47(4), 255–269.
- Kasa, T.** (2019). *Ihmisoikeudet, demokratia, arvot ja dialogi kasvatuksessa*. Demokratia ja ihmisoikeuskasvatuksen opettajankoulutuksen kehittämishankkeen (2018–2019) loppuraportti. Suomi: Helsingin yliopisto.
- King, R. & Dovey, K.** (2013). Interstitial Metamorphoses: Informal Urbanism and the Tourist Gaze. *Environment and Planning, D, Society & Space*, 31(6), 1022–1040. <https://doi.org/10.1068/d1412>.
- Kolehmainen, M. & Kinnunen, T.** (2020). Affektiiviset repertuaarit suomalaisten kosketuselämäkerroissa. Teoksessa J. Rinne & A. Kajander & R. Haanpää (toim.). *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Korjonen-Kuusipuro, K. & Kuusisto-Arponen, A.-K.** (2017). Muistelun monet muodot – kertomus, kehollisuus ja hiljaisuus paikan tietämisen tapoina. *Elore*, 24(1), 1–17. <https://doi.org/10.30666/elore.79278>.
- Kumpulainen, K. & Husu, H.-M.** (2020). Nuorten yhteiskunnallinen osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kautta. *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja*, 5(1), 26–45. <https://doi.org/10.17409/kpt.99443>.
- Kusenbach, M.** (2003). Street phenomenology: The go-along as ethnographic research tool. *Ethnography*, 4(3), 455–485. [10.1177/146613810343007](https://doi.org/10.1177/146613810343007).
- Massumi, B.** (2002). *Parables for the virtual: movement, affect, sensation*. Duke University Press.
- Matthies, A.-L.** (2017) Osallistumisen lupaus ja petos hyvinvointipalveluissa. *Sosiologia*, 54(2), 150–166.
- Maunu, A. & Kiilakoski, T.** (2018). Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus*, 38(2), 112–129. <https://doi.org/10.33336/aik.88333>.
- McFarlane, C.** (2011). The city as assemblage: dwelling and urban space. *Environment and Planning D: Society and Space*, 29(4), 649–671. <https://doi.org/10.1068/d4710>.
- Mäenpää, P. & Faehnle, M.** (2017). Kaupunkiaktivismi – ratkaisuja itseorganisoituvan kaupunkiyhteisön hallintaan. *Kvartti* 2/2017.
- Nivala, E. & Ryytänen, S.** (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 2013, vol. 14: 9–41.
- Närhi, K. & Kokkonen, T. & Matthies, A.-L.** (2013). Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehdot sosiaali- ja työvoimapoluissa. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.). *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 113–145.
- Ojanen, K.** (2018). Pysähdyttävät paikat. Videoituyhdessäkuljeskelu etnografisena menetelmänä. *Elore*, 25(2), 128–140. <https://doi.org/10.30666/elore.76610>.
- Pink, S.** (2011). "From Embodiment to Emplacement. Re-Thinking Competing Bodies, Senses and Spatialities." *Sport, Education and Society*, 16(3), 343–355. <https://doi.org/10.1080/13573322.2011.565965>.
- Rose, G. & Degen, M. & Basdas, B.** (2010). More on 'big things': building events and feelings. *Transactions of the Institute of British Geographers. New Series*, 35(3): 334–349. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2010.00388.x>.
- Rossi, S.** (2019). *Kaupunkilaisten ääni Helsingin kantakaupungin kehittämisessä – toimintatutkimus Helsingin keskustavision vuorovaikutusprosessista*. Aalto-yliopisto.
- Rättälä, T. & Rinnes, J.** (2017). Ei osallistumista vaan vaikuttamista! Asukasaktiivit paikallisina toimijoina ja asuinympäristön kehittäjinä. Teoksessa P. Bäcklund & J. Häkli & H. Schulman (toim.), *Kansalaiset kaupunkia kehittämissä*. Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere, 99–117.
- Salmela, M.** (2017). Affektiivinen käänne: Yksi vai monia? Käsitteellisiä ja metodologisia pohdintoja. *Tieteessä Tapahtuu*, 35(2), 32–35.
- Smart, A. & Smart, J.** (2017). *Posthumanism. Anthropological Insights*. Toronto: University of Toronto Press.



- Speck, J.** (2012). *Walkable City. How Downtown Can Save America, One Step at a Time*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Spinoza, B.** (1989). *Ethics*. London: Dent & Sons.
- Steel, T. & Koskinen-Koivisto, E.** (2019). Läsnaolevaa ja sitoutunutta: Osallistumisen hyöty ja mielekkäisyys etnologisessa tutkimuksessa. Teoksessa H. Hieta & K. Kiiskinen & M. Mäki & P. Roivainen & A-H. Sund (toim.). *Liikettä rajapinnoilla: Keskusteluja osallistavasta ja soveltavasta etnologiasta*. Ethnos ry.
- Suopajarvi, T.** (2014). Kävelyssä rakentuva paikka: Oulun kaupunkikeskusta seniorikaupunkilaisten sosiomateriaalisena ympäristönä. *Sociologia*, 4/2014: 332–346.
- Talvensuu, T.** (2021). Miesten hyvinvointi ja affektit luontoympäristöissä – humanismin jälkeinen näkökulma. *Alue ja Ympäristö*, 50(1), 111–123. DOI: 10.30663/ay.103056
- THL** (2020). *Osallisuus vahvasti esillä hallitusohjelmassa*.  
[thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/ajankohtaista/osallisuus-vahvasti-esilla-hallitusohjelmassa](http://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/ajankohtaista/osallisuus-vahvasti-esilla-hallitusohjelmassa). Luettu 12.1.2022.
- Tolia-Kelly, D.** (2006). Affect: An ethnocentric encounter? Exploring the ‘universalist’ imperative of emotional/affectual geographies. *Area*, 38(2), 213–217. <http://www.jstor.org/stable/20004528>.
- Tomkins, S.** (2008). *Affect Imagery Consciousness the Complete Edition*. New York: Springer Pub.
- Turja, L. & Vuorisalo, M.** (2017). Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa M. Koivula & A. Siippanen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino.
- Vahtikari, T. & Kivilaakso, A. & Latvala-Harvilahti, P.** (2021). Kaupunki, kulttuuriperintö ja osallisuus. Teoksessa T. Vahtikari & T. Ainiala & A. Kivilaakso & P. Olsson & P. Savolainen (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Tampere: Vastapaino, 365–386.
- Virolainen, J.** (2015). Näkökulmia osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen taiteen ja kulttuurin kentällä. *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja*, 1(1), 100–107. <https://doi.org/10.17409/kpt.v1i1.103>.
- Wetherell, M.** (2012). *Affect and Emotion: a New Social Science Understanding*. Los Angeles, Calif.: SAGE.